

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ КОМПЛЕКСНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

THE MECHANISM OF INTERACTION IN THE SYSTEM OF MANAGEMENT BY COMPLEX PROVIDING OF ECONOMIC SECURITY

У статті розглядаються теоретичні основи побудови та функціонування механізму взаємодії внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства. Для забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно створити сучасну інноваційну систему економічної безпеки та ефективний механізм взаємодії її внутрішніх і зовнішніх суб'єктів з метою координації спільних дій усіх суб'єктів системи економічної безпеки і комплексної протидії існуючим та можливим загрозам зовнішнього і внутрішнього середовища.

Ключові слова: підприємство, загрози, економічна безпека, система управління, механізм взаємодії, суб'єкти системи економічної безпеки.

Постановка проблеми. В умовах економічної кризи на діяльність підприємства впливають несприятливі фактори зовнішнього та внутрішнього середовища. Для протидії їм необхідно побудувати сучасну систему економічної безпеки. Ефективність функціонування системи економічної безпеки значною мірою залежить від механізму взаємодії, який дозволяє раціонально використовувати власні ресурси підприємства, а також можливості зовнішніх організацій, в тому числі органів державної влади, правоохоронних органів, суб'єктів недержавної безпеки для протидії існуючим та можливим факторам загроз зовнішнього і внутрішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення процесів управління в діяльності з комплексної протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам для діяльності підприємства зробили вітчизняні та зарубіжні вчені Алькема В. Г., Кириченко О. А., Козаченко А. В., Ляшенко А. Н. та ін. Однак, незважаючи на те, що в теоретичному і практичному плані процеси управління забезпечення економічної безпеки розглянуті досить глибоко і всебічно, питання організації ефективної взаємодії внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки залишаються актуальними.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Система економічної безпеки підприємства може адекватно протидіяти несприятливим факторам зовнішнього і внутрішнього середовища тільки при наявності ефективного механізму взаємодії. Однак до теперішнього часу не до кінця вирішеними залишаються питання організації взаємодії внутрішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства з зовнішніми організаціями, в тому числі з органами державної влади та правоохоронними органами України.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд теоретичних основ побудови механізму взаємодії внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах економічної кризи на діяльність вітчизняних підприємств негативно впливає значна кількість несприятливих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Для протидії їм необхідно створити сучасні інноваційні системи економічної безпеки, які використовують не тільки власні ресурси підприємства, але й можливості зовнішніх організацій, які в силу свого призначення займаються питаннями забезпечення економічної безпеки. В першу чергу, до них відносяться органи державної влади, правоохоронні органи і суб'єкти недержавної безпеки України.

Побудова системи економічної безпеки, її структура, обсяги фінансування діяльності, технічне оснащення, кількісні та якісні параметри персоналу штатного підрозділу економічної безпеки і багато іншого значною мірою залежать від рівня реальних і можливих для діяльності підприємства небезпек і загроз зовнішнього і внутрішнього середовища.

Система економічної безпеки підприємства – сукупність внутрішніх і зовнішніх суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємства, що мають спільні цілі, наділені відповідними функціями і правовими повноваженнями, які мають необхідну матеріально-технічну базу, підготовлений персонал, механізми управління і взаємодії, що володіють технологіями, формами і методами визначення, зниження рівня та протидії небезпекам і загрозам у сфері економіки [4].

Модель системи економічної безпеки підприємства зображено на рис. 1. Як бачимо, система економічної безпеки створюється на підприємстві для того, щоб забезпечити комплексну протидію існуючим і можливим загрозам зовнішнього і внутрішнього середовища. Результативність її діяльності значною мірою залежить від ефективності управління.

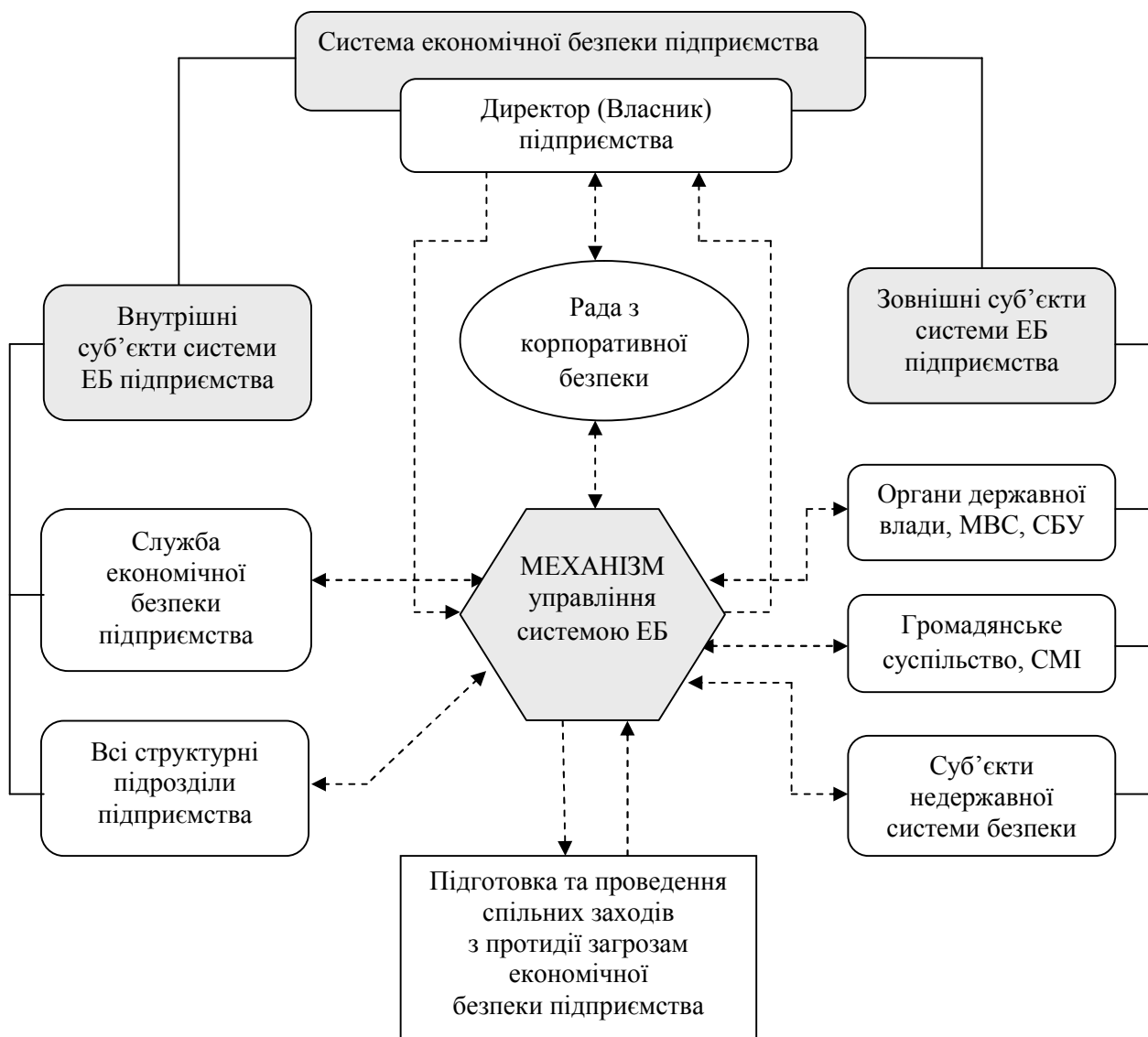

Рис. 1. Модель системи економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено автором.

Система управління комплексним забезпеченням економічної безпеки підприємства – це сукупність керуючої і керованої підсистем, механізмів управління та взаємодії, технічних засобів, правових основ, організаційних методів, призначених для вирішення завдань управління діяльністю з протидії небезпекам і загрозам економічній безпеці підприємств [2].

Найважливішим компонентом системи управління є механізм взаємодії внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства. Це обумовлено тим, що в період системної економічної кризи, високого рівня корупції та організованої злочинності в сфері економіки створити безпечні і сприятливі умови для діяльності підприємства без підтримки органів державної влади проблематично, а в ряді випадків це практично неможливо. Особливо це стосується малих і середніх підприємств, яким, наприклад, без підтримки Прокуратури України, а також підрозділів МВС і СБУ самостійно відбити рейдерську атаку дуже складно. Однак своєчасно і ефективно задіяти потенціал правоохоронних органів для протидії протиправним діям щодо підприємства з боку організованих злочинних

угруповань, корумпованих чиновників досить складно. Для цього необхідно, щоб керівник підприємства, а також його начальник служби економічної безпеки добре розуміли, що правоохоронні органи України працюють виключно в правовому полі, їх діяльність суворо регламентована Конституцією України, Законами України, внутрішньовідомчими наказами, інструкціями та функціональними обов'язками співробітників, які є державними службовцями. Тому, перш ніж звертатися до правоохоронних органів з пропозицією про проведення спільних заходів з протидії загрозам економічній безпеці підприємства, слід добре розуміти, чи знаходяться плановані заходи в сфері їх компетенції.

З метою налагодження взаємовигідної співпраці органів державної влади з бізнесом у системі економічної безпеки підприємства необхідно, в першу чергу, створити відповідний механізм взаємодії, який би дозволив ефективно використовувати всі внутрішні ресурси підприємства, а також ресурси органів державної влади, у тому числі й правоохоронних органів, для проведення спільних заходів з комплексної протидії сучасним загрозам економічній безпеці підприємства.

Також важливу роль як зовнішній суб'єкт системи економічної безпеки підприємства відіграє Недержавна система безпеки України (НСБО). В першу чергу, це обумовлено тим, що НСБО має унікальний людський капітал, що володіє явними і неявними знаннями в сфері забезпечення економічної безпеки. До складу суб'єктів НСБО входять не лише професіонали із забезпечення безпеки, також для цього є сучасні технології, технічні засоби, методи і методики протидії небезпекам і загрозам для діяльності підприємств і стану їх економічної безпеки. Для того щоб ефективно використовувати потенціал недержавної безпеки в системі економічної безпеки підприємства, необхідні кілька умов.

По-перше, слід узгодити інтереси підприємства і суб'єктів недержавної системи безпеки, які є комерційними організаціями і мають на меті одержання прибутку від своєї діяльності.

По-друге, необхідно сформувати такі механізми взаємодії, які дозволили б створити синергетичний ефект у системі економічної безпеки в результаті добре скоординованого використання наявного потенціалу як самого підприємства, так і суб'єктів недержавної системи безпеки при проведенні спільних заходів з протидії існуючим загрозам економічній безпеці.

В умовах розвитку демократії та активного формування громадянського суспільства зростають роль і значення суспільно-політичних організацій, що об'єктивно приводить до посилення їх впливу на діяльність як місцевої, так і центральної влади, яка змушена в міру розвитку демократичних традицій і національного самоусвідомлення населення країни все більше і більше зважати на громадську думку. Все це створює передумови для розгляду суспільно-політичних організацій як суб'єктів системи економічної безпеки, які можна використовувати як інструмент впливу на владу з метою залучення її уваги до протиправних дій у відносинах підприємства, і не лише уваги. Ще важливіше тиснути і контролювати дії влади щодо захисту підприємств від злочинних посягань щодо його прав власності, фінансових ресурсів, комерційної таємниці та інтелектуальної власності, території, будівель і споруд, персоналу, засобів виробництва і т. д.

У сучасному демократичному суспільстві дуже високу роль відіграють засоби масової інформації, які формують громадську думку, і з якою не може не рахуватися влада. Засоби масової інформації можуть оперативним чином доводити інформацію широкому загалу про факти недобросовісної конкуренції, корупції, рейдерських атак, протиправних діянь окремих несумлінних представників влади у відносинах підприємства. Об'єктивне висвітлення подій, що відбуваються навколо підприємства, дасть можливість, з одного боку, вплинути на владу з метою змусити її сумлінно виконати свої функції щодо захисту підприємства, а з другого боку, – створити потужний психологічний вплив на злочинців у сфері економіки, об'єктивно висвітлюючи їх протиправні дії.

Як важливий суб'єкт системи економічної безпеки можна розглядати також системи безпеки партнерів по бізнесу, які об'єктивно зацікавлені в стабільній роботі підприємства. Це є гарантією повного виконання підприємством своїх договірних зобов'язань перед партнерами. Співпраця з підприємствами-партнерами в сфері забезпечення економічної безпеки може здійснюватися в різних сферах. В першу чергу, це співробітництво може бути в формі обміну інформацією про появу нових і модифікації існуючих факторів загроз зовнішнього і внутрішнього середовища для діяльності підприємства. У разі необхідності партнери по бізнесу можуть запропонувати співробітників своєї служби безпеки для надання допомоги щодо посилення фізичного захисту підприємства під час, наприклад, рейдерської атаки або інших злочинних дій із застосуванням фізичної сили. Партнери по бізнесу можуть виділити своїх фахівців для надання допомоги у впровадженні на підприємстві сучасних технічних засобів, таких як відеоспостереження, сигналізація і фізичний захист. Є й інші напрями взаємовигідної співпраці підприємства зі своїми бізнес-партнерами в сфері забезпечення економічної безпеки.

Зовнішні суб'єкти системи економічної безпеки мають значний потенціал щодо протидії сучасним небезпекам і загрозам у сфері економіки. Керівники підприємства зацікавлені в активному використанні можливостей зовнішніх організацій, які можна розглядати, виходячи з їх призначення і покладених на них функцій, як зовнішні суб'єкти системи економічної безпеки. Однак це можна здійснити тільки в тому випадку, якщо вдасться налагодити ефективну взаємодію підприємства з тими організаціями, які можна розглядати як зовнішні суб'єкти системи економічної безпеки (рис. 2). Для цього необхідно створити в системі управління комплексного забезпечення економічної безпеки підприємства ефективний механізм взаємодії з органами державної влади, правоохоронними органами, партнерами по бізнесу, суб'єктами недержавної системи безпеки, громадськими організаціями та засобами масової інформації.

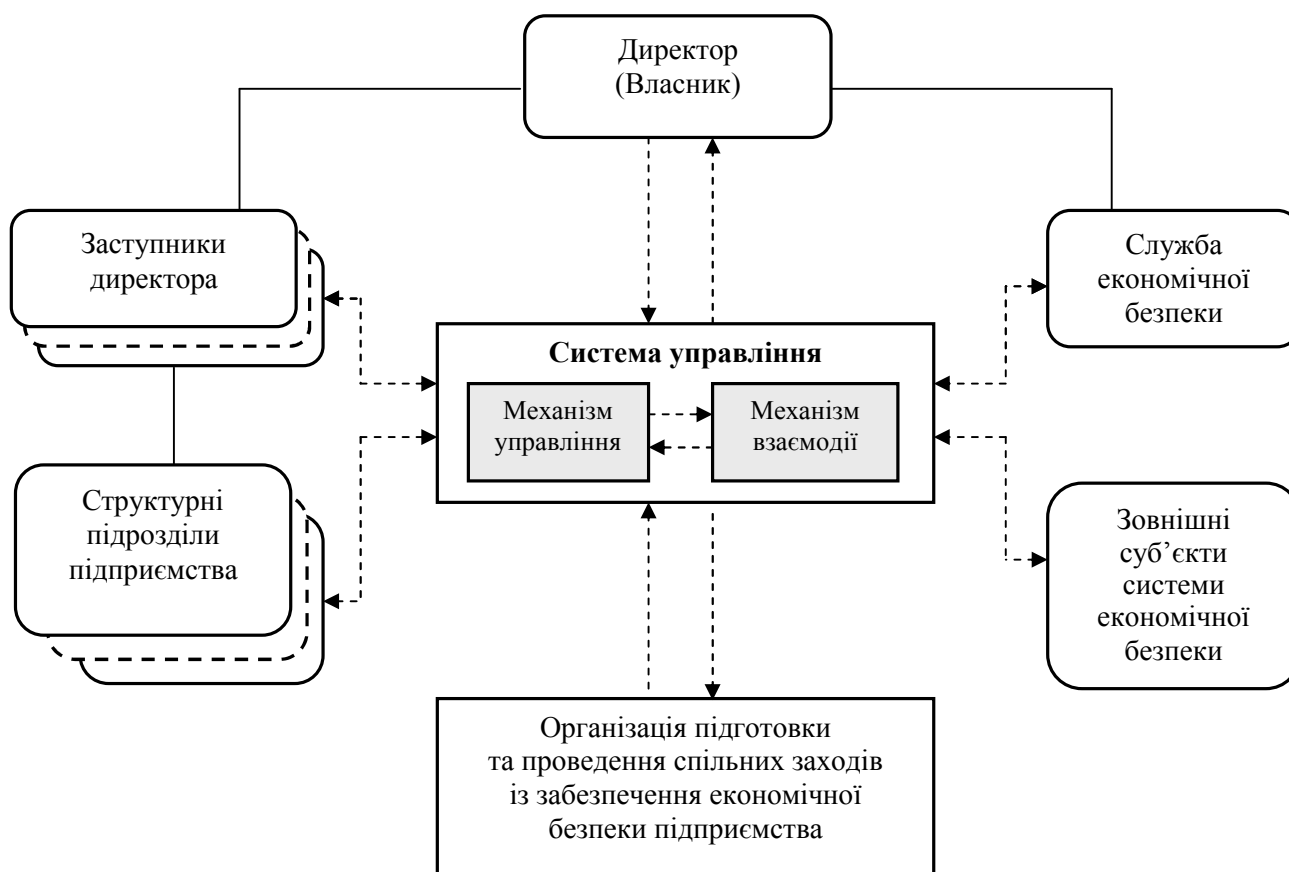

Рис. 2. Модель взаємодії суб'єктів системи економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено автором.

Основними принципами побудови і функціонування механізму взаємодії підприємства із зовнішніми суб'єктами системи економічної безпеки повинні бути:

–*Принцип законності*. Органи державної влади, в тому числі правоохоронні органи, здійснюють свою діяльність виключно в правовому полі. Вони керуються положеннями Конституції України, законами України, а також підзаконними актами, внутрішньовідомчими інструкціями і посадовими обов'язками, які регламентують діяльність державних службовців, у тому числі співробітників МВС і СБУ. Все це становить законодавчу основу повсякденної діяльності органів державної влади, в тому числі й у сфері забезпечення економічної безпеки. Керівникам підприємства завжди слід враховувати цю особливість у діяльності органів державної влади, коли вони звертаються до них за допомогою для протидії загрозам, що виникли, та стосовно економічної безпеки. Всі дії системи економічної безпеки підприємства та органів державної влади можуть спільно здійснюватися тільки в правовому полі, а органів державної влади – ще і в рамках своїх визначених відповідними законами повноважень.

–*Принцип безперервності*. Важливість цього принципу полягає в тому, що він враховує природу сучасних загроз у сфері економіки, які для діяльності підприємства і його економічної безпеки існують завжди. А це означає, що і система економічної безпеки повинна функціонувати постійно. Ор-

ганізація взаємодії з зовнішніми суб'єктами системи економічної безпеки для керівників підприємства є однією з найбільш пріоритетних і в той же час складних завдань. Взаємодію як процес нелегко запустити, а тому необхідно приділяти постійну увагу її підтримці і по можливості розширювати.

–*Принцип комплексності.* Передбачає співпрацю в сфері економічної безпеки з різними урядовими та неурядовими організаціями. Це обумовлено значною кількістю і різною природою сучасних загроз у сфері економіки. Для того щоб їм протидіяти, необхідні ресурси різних зовнішніх організацій.

–*Принцип колегіальності і єдиноначальності.* Взаємодія з зовнішніми суб'єктами системи економічної безпеки, з одного боку, вимагає оперативного обміну інформацією, спільного планування підготовки і проведення заходів з протидії факторам загроз у сфері економіки. Без добре розроблених оперативних планів, в яких чітко визначені конкретні завдання і час їх виконання для кожного суб'єкта системи економічної безпеки, неможливі їх узгоджені дії, а відповідно і отримання синергетичного ефекту в діяльності щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. І в той же час органи державної влади, особливо правоохоронні органи, строго здійснюють свою діяльність на основі принципу єдиноначальності і централізації управління. Таким чином, реалізація цього принципу дозволяє гармонізувати два абсолютно різні за своєю природою підходи до управління взаємодією в системі безпеки: з одного боку – участь різних суб'єктів системи економічної безпеки в плануванні спільних дій з протидії виявленим загрозам економічній безпеці підприємства, а з другого, – закритість і жорстка централізація управління правоохоронних органів. Гармонізувати стратегію розвитку, ресурси і технології бізнесу та правоохоронних органів в інтересах створення синергетичного ефекту в системі економічної безпеки підприємства є одним із найбільш складних завдань механізму управління комплексним забезпеченням економічної безпеки.

Механізм взаємодії в системі економічної безпеки буде ефективно функціонувати тільки в тому випадку, якщо всі його внутрішні і зовнішні суб'єкти в рамках своїх функціональних обов'язків отримають такі повноваження, які дадуть їм можливість ефективно, ініціативно і творчо працювати в системі економічної безпеки підприємства. Особлива роль у системі економічної безпеки підприємства відводиться його штатній службі безпеки. До складу цього структурного підрозділу підприємства входять фахівці з безпеки, у тому числі з інформаційної безпеки, інформаційно-аналітичного забезпечення, охоронної діяльності, фізичного захисту майна та персоналу, правового забезпечення та інші. Служба безпеки є ядром системи економічної безпеки. На неї покладено виконання таких завдань:

- інформаційно-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства;
- охорона території та здійснення пропускового режиму на підприємстві;
- захист комерційної таємниці та інтелектуальної власності підприємства;
- захист інформаційних ресурсів підприємства від несанкціонованого доступу;
- забезпечення надійності персоналу підприємства;
- перевірка надійності партнерів по бізнесу;
- протидія конкурентній розвідці, яка ведеться проти підприємства;
- здійснення фізичного захисту будівель, споруд, засобів виробництва, сировини і готової продукції, а також транспортних засобів підприємства;
- протидія організованим злочинним угрупованням у сфері економіки;
- персональна охорона власників і керівників підприємства та членів їх сімей від злочинних посягань;
- інформаційне забезпечення керівників структурних підрозділів підприємства щодо існуючих та можливих загроз для діяльності підприємства;
- організація взаємодії зі структурними підрозділами підприємства і зовнішніми організаціями для проведення спільних дій щодо забезпечення економічної безпеки.

Для того щоб служба безпеки успішно впоралася з покладеними на неї завданнями, вона повинна повною мірою та ефективно використовувати всі внутрішні ресурси підприємства, і так само можливості зовнішніх взаємодіючих організацій. Суб'єктами внутрішньої взаємодії в системі економічної безпеки підприємства є його директор, заступники директора та керівники всіх структурних підрозділів. Внутрішня взаємодія в системі економічної безпеки підприємства, як і зовнішня, повинна бути чітко регламентована. Для цього необхідно створити відповідну правову базу, яка має бути визначена в наступних документах підприємства:

По-перше, це Статут підприємства. У цьому важливому документі необхідно визначити загальну модель системи економічної безпеки підприємства, розкрити основні завдання, які вона повинна

вирішувати, показати основні напрямки діяльності та відповідальність директора підприємства, його заступників та інших керівників за забезпечення економічної безпеки кожного структурного підрозділу і всього підприємства.

По-друге, функціональні обов'язки персоналу підприємства. Необхідно враховувати займані посади та освіту, визначати завдання, для вирішення яких у системі економічної безпеки може залучатися той чи інший фахівець.

По-третє, накази та розпорядження, що видаються на підприємстві та стосуються діяльності системи економічної безпеки.

По-четверте, інструкції, які конкретизують діяльність усіх структурних підрозділів і посадових осіб підприємства в його системі економічної безпеки.

По-п'яте, при формуванні стратегії розвитку підприємства, а також при розробці його оперативних планів особливу увагу слід звертати на питання взаємодії штатної служби безпеки з іншими структурними підрозділами при підготовці та проведенні спільних заходів з комплексної протидії всім існуючим і можливим загрозам зовнішнього і внутрішнього середовища.

Питанням організації ефективної взаємодії в системі економічної безпеки керівникам підприємства необхідно завжди приділяти постійну увагу. Це обумовлено тим, що без добре налагодженої взаємодії всіх структурних елементів системи економічної безпеки підприємства неможливо отримати синергетичний ефект в її діяльності щодо створення сприятливих і безпечних умов для її діяльності в період економічної кризи.

Для здійснення ефективної взаємодії в системі економічної безпеки підприємства слід, в першу чергу, створити відповідний механізм, за допомогою якого різні суб'єкти системи економічної безпеки можуть здійснити тісну координацію своїх дій при здійсненні спільних заходів щодо забезпечення економічної безпеки.

Нині механізм взаємодії в системі економічної безпеки підприємства в науковій та спеціальній літературі з економічної безпеки в теоретичному і в практичному плані вченими і практиками, на жаль, глибоко не розглядався. Тому буде доцільно, по-перше, дати визначення «механізму взаємодії в системі економічної безпеки», а по-друге, розкрити його зміст і принципи роботи.

На думку автора, механізм взаємодії в системі економічної безпеки підприємства – це сукупність внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки, нормативно-правових баз і технічних засобів, що дозволяють планувати, здійснювати підготовку та проводити добре узгоджені за часом, місцем і змістом спільні дії з протидії факторам загроз економічній безпеці підприємства.

Механізм взаємодії складний як за своєю структурою, так і за здійснюваними діями і тим, що відбувається в цьому процесі. Структура механізму взаємодії включає такі основні компоненти:

– суб'єкти взаємодії;

– технічні засоби, за допомогою яких здійснюється обмін інформацією між взаємодіючими сторонами.

Взаємодія в системі економічної безпеки підприємства є складним процесом, що залежить від цілого ряду об'єктивних і суб'єктивних факторів.

До об'єктивних факторів, що впливають не тільки на ефективність, але й на саму можливість внутрішніх і, особливо, зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства, які беруть участь у проведенні спільних заходів з протидії існуючим загрозам внутрішнього і зовнішнього середовища, відносяться:

– правова база, яка включає закони, внутрішньовідомчі інструкції, накази, Статут підприємства. Адже надійна правова база дозволяє не тільки здійснювати ефективну взаємодію внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки. Вона регламентує ступінь і форми їх участі в підготовці, всебічному забезпеченні (матеріально-технічне, правове, фінансове, спеціальне і т. д.) і безпосередньому проведенні спільних заходів з протидії загрозам економічній безпеці підприємства;

– наявність відповідних компетенцій у персоналі взаємодіючих сторін, які залучаються для проведення спільних заходів з протидії загрозам економічній безпеці підприємства;

– функціональне призначення суб'єктів системи економічної безпеки, яких доцільно задіяти при проведенні заходів щодо забезпечення економічної безпеки.

На організацію і здійснення взаємодії в системі економічної безпеки значно впливають різні суб'єктивні фактори, в тому числі:

– розуміння керівниками структурних підрозділів підприємства і зовнішніх організацій необхідності здійснення ефективної взаємодії як обов'язкової умови здійснення комплексної протидії сучасним загрозам у сфері економіки;

– вмотивованість персоналу структурних підрозділів підприємства і зовнішніх організацій, який задіяний у проведенні спільних заходів з протидії загрозам зовнішнього і внутрішнього середовища, на досягнення високих кінцевих результатів у діяльності щодо забезпечення економічної безпеки;

– психологічна сумісність співробітників служби безпеки підприємства, його структурних підрозділів і зовнішніх організацій, які взаємодіють у системі економічної безпеки.

Організація взаємодії – дуже складний процес, який складається з кількох етапів. Перший етап включає проведення активного моніторингу процесів, що відбуваються в зовнішньому і внутрішньому середовищі, з метою виявлення існуючих факторів загроз для економічної безпеки підприємства. При цьому важливо не лише виявити загрози, але й спрогнозувати наслідки їх реалізації для діяльності підприємства і стану його економічної безпеки. Це можливо здійснити тільки при наявності в структурі служби економічної безпеки підприємства інформаційно-аналітичного підрозділу. Фахівці-аналітики, які входять до його складу, повинні систематизувати, проаналізувати виявлені загрози і спрогнозувати їх розвиток у найближчій і віддаленій перспективі, а також можливу трансформацію внаслідок впливу процесів, що відбуваються у вітчизняній і світовій економіці. Своєчасне виявлення і точне оцінювання існуючих загроз для діяльності і економічної безпеки підприємства дає змогу організувати адекватний захист від них з використанням для цього не тільки всіх внутрішніх ресурсів підприємства, а й ресурсів зовнішніх організацій. Знання процесів, що відбуваються у зовнішньому і внутрішньому середовищі, дозволяє керівникам підприємства не лише визначати найбільш раціональні напрямки розвитку бізнесу, а й об'єктивно оцінювати можливості наявної системи економічної безпеки з протидії існуючим та можливим загрозам його економічній безпеці. У випадку, якщо внутрішніх ресурсів з протидії загрозам економічній безпеці явно недостатньо, то об'єктивно виникає необхідність залучення зовнішніх організацій для проведення спільних заходів з протидії загрозам економічній безпеці підприємства. У такій ситуації відразу ж виникає необхідність побудови механізму взаємодії служби економічної безпеки підприємства з внутрішніми і зовнішніми суб'єктами його системи економічної безпеки.

До внутрішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства відносяться ті структурні підрозділи, які можуть бути задіяні в його системі економічної безпеки, а також із зовнішніми організаціями, в тому числі з правоохоронними органами та суб'єктами недержавної системи безпеки.

За допомогою механізму взаємодії здійснюється інформування внутрішніх та зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства про існуючі загрози його економічній безпеці.

На другому етапі здійснюється вибір фахівців різних структурних підрозділів підприємства для участі в спільних заходах щодо зниження рівня існуючої загрози його економічній безпеці. Наприклад, співробітників юридичного відділу можна залучати для організації правового захисту власності і бізнес-інтересів підприємства, а фахівців відділу маркетингу доцільно використовувати для проведення конкурентної розвідки з метою виявлення реального джерела існуючої загрози для діяльності підприємства. Найбільш складним завданням механізму взаємодії є налагодження взаємовигідних контактів із зовнішніми суб'єктами системи економічної безпеки підприємства. Особливо це стосується державних адміністрацій та правоохоронних органів. Взаємодія керівників підприємства та його системи економічної безпеки починається з надання правоохоронним органам усїєї наявної інформації про загрози для безпеки підприємства з боку організованих злочинних угруповань, незаконні дії корумпованих чиновників, недобросовісних конкурентів, а також невиконання договорів партнерами по бізнесу та інші неправомірні дії. Інформуються також керівники правоохоронних органів про можливості наявних ресурсів власної системи економічної безпеки підприємства з протидії існуючим загрозам для його діяльності. Ця інформація може бути основою для прийняття рішення керівниками правоохоронних органів щодо захисту підприємства від існуючих загроз для його діяльності та економічної безпеки. У тому випадку якщо знаходиться взаєморозуміння сторін, визначаються конкретні структурні підрозділи та посадові особи, яким керівництво ставить конкретні завдання щодо захисту підприємства від злочинних посягань.

На третьому етапі здійснюється планування підготовки і проведення спільних заходів з протидії загрози безпеці підприємства. Визначаються сили і засоби взаємодіючих сторін для проведення спільних заходів щодо зниження рівня загроз економічній безпеці підприємства, а в разі потреби – через активну протидію їм. Особливу увагу на цьому етапі слід приділяти побудові надійних комунікацій між усіма взаємодіючими сторонами. Для цього доцільно комплексно використовувати всі існуючі сучасні технічні засоби зв'язку: радіостанції, мобільні телефони, електронну пошту, факс. Інформація може також передаватися по електронних зовнішніх накопичувачах, на паперових носіях та

голосом при безпосередньому спілкуванні представників взаємодіючих сторін. Найважливішою функцією механізму взаємодії в системі економічної безпеки є планування підготовки і проведення спільних заходів. Добре продумані і конкретні плани спільних дій різних внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки дозволяють здійснити всебічну підготовку і своєчасне проведення спільних заходів з протидії загрозам економічній безпеці підприємства. Для того щоб плани були реальними і конкретними, необхідно, щоб у їх розробці брали участь повноважні представники всіх взаємодіючих сторін. Після узгодження з усіма взаємодіючими суб'єктами системи економічної безпеки плани повинні бути затверджені їх керівниками. При здійсненні планування необхідно чітко визначити, які дії, в якій послідовності і в який час мають здійснюватися всіма взаємодіючими сторонами. На кожному етапі реалізації даного плану необхідно оперативно інформувати всі взаємодіючі сторони про проведені заходи, щоб не відбулося непотрібного дублювання, накладок або навіть «дружнього вогню», в результаті якого можливий вибух при виконанні поставлених завдань, а в разі проведення силової операції, наприклад з протидії збройним рейдерам, можуть бути і людські втрати. Після прийняття остаточного рішення про проведення спільних дій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства та затвердження відповідного плану визначаються конкретні заходи, їх виконавці, а з термінами виконання слід своєчасно ознайомити керівників усіх суб'єктів системи економічної безпеки. Після цього необхідно довести до всіх учасників спільних дій по забезпеченню економічної безпеки підприємства, завдання, що стоять перед ними, час і послідовність їх виконання. Перед початком проведення спільних дій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно провести інструктаж задіяного персоналу про порядок дій, заходи безпеки та особливості взаємодії при виконанні поставлених завдань. Успіх спільних дій з протидії загрозам економічній безпеці підприємства багато в чому залежить від знання і розуміння поставлених завдань, а також необхідного рівня професіоналізму для їх виконання. Особлива роль в успішному досягненні поставлених завдань належить керівникам усіх внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства, які беруть участь у проведенні спільних заходів з протидії загрозам його діяльності. Вони повинні добре розуміти не тільки завдання свого підрозділу, але й загальну мету проведення спільних дій у системі економічної безпеки.

Розглядаючи інформаційну функцію механізму взаємодії в системі економічної безпеки підприємства, можна констатувати той факт, що взаємодія різних суб'єктів системи економічної безпеки не може бути успішною без його інформаційного забезпечення. Без знання і розуміння процесів, які відбуваються у зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства, неможливо організувати проведення спільних дій щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Це має особливе значення в умовах високої динаміки процесів, що відбуваються у зовнішньому середовищі в умовах економічної кризи, коли постійно виникають нові і трансформуються вже існуючі загрози економічній безпеці підприємства. У таких умовах необхідний постійний і оперативний обмін інформацією усіма суб'єктами системи економічної безпеки для того, щоб своєчасно скорегувати спільні дії з протидії існуючим і новим загрозам. Слід також враховувати, що всі взаємодіючі суб'єкти системи економічної безпеки мають свої можливості з моніторингу процесів, що відбуваються у зовнішньому середовищі. Враховуючи все це, слід усім взаємодіючим сторонам зрозуміти, що взаємний і максимально повний обмін інформацією дозволить отримати більш повне і об'єктивне уявлення про процеси, що відбуваються в сучасній економіці і, в тому числі, про існуючі фактори загроз економічній безпеці підприємства. В першу чергу, слід обмінюватися тією інформацією, яка безпосередньо стосується здійснюваної взаємодії в системі економічної безпеки підприємства. Це дозволить своєчасно скоригувати спільні дії і, тим самим, успішно вирішити поставлені завдання щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Важливою функцією механізму взаємодії в системі економічної безпеки підприємства є аналітична функція. З огляду на те, що, як правило, інформації завжди не вистачає, а ступінь її достовірності дуже часто викликає небезпідставні сумніви, необхідний глибокий і всебічний аналіз усіх отриманих відомостей про процеси, що відбуваються у зовнішньому середовищі підприємства. Добре поставлена аналітична робота дозволяє не лише переконатися в достовірності отриманої інформації про існуючі чинники загроз, а й спрогнозувати їх зміни в найближчій і віддаленій перспективі. Це дозволить своєчасно, з урахуванням змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі, внести необхідні зміни в раніше затверджений план спільних дій суб'єктів системи економічної безпеки підприємства і тим самим зробити його більш реалістичним, що дає враховувати реальні загрози для діяльності підприємства і його економічної безпеки. Дуже важливо при всіх внесених змінах у плані спільних дій опе-

ративно інформувати керівників усіх взаємодіючих сторін. В іншому випадку, будуть розходження в спільних діях, що в кращому випадку може знизити ефективність проведеної роботи щодо забезпечення економічної безпеки підприємства, а в гіршому – призвести до невиконання поставлених завдань з протидії загрозам економічній безпеці підприємства. Важливою функцією механізму взаємодії є функція керівництва спільними діями щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Особливістю цієї функції є те, що при здійсненні спільних дій різними суб'єктами системи економічної безпеки необхідно здійснювати не тільки колегіальне прийняття рішень, але й колегіальне керівництво їх реалізації, що досить складно зробити, коли мова йде про забезпечення економічної безпеки підприємства.

З одного боку, внаслідок специфіки вирішуваних завдань тут необхідне єдиновладдя. Однак, з огляду на специфіку зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства, в першу чергу правоохоронних органів, стає зрозумілим, що всі повноваження по керівництву спільними діями щодо забезпечення економічної безпеки підприємства сконцентрувати в одних руках не вийде. Тому, доцільно створити колегіальний керівний орган на період підготовки та проведення спільних заходів з протидії загрозам для діяльності підприємства.

Висновки. В умовах системної економічної кризи для забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно створити сучасну інноваційну систему економічної безпеки, яка здатна комплексно протидіяти існуючим та можливим загрозам зовнішнього і внутрішнього середовища. Успішна діяльність системи економічної безпеки значною мірою залежить від її здатності повністю використовувати в своїй діяльності всі внутрішні ресурси підприємства, а також ресурси зовнішніх організацій, у тому числі органів державної влади та правоохоронних органів.

Для цього в системі управління комплексним забезпеченням економічної безпеки необхідно створити ефективний механізм взаємодії внутрішніх і зовнішніх суб'єктів системи економічної безпеки підприємства. Це дозволить здійснювати добре скоординовані спільні дії всіх суб'єктів системи економічної безпеки щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Список використаної літератури

1. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия : сущность и механизм обеспечения / Козаченко А. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. – К. : Либра, 2003. – 279 с.
2. Захаров О. І. Система управління комплексним забезпеченням економічної безпеки підприємства / О. І. Захаров // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2014. – Вип. 37, ч. 3. – 149 с.
3. Захаров О. І. Синергетичний ефект в системі економічної безпеки підприємства / О. І. Захаров // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2016. – Вип. 1. – 151 с.
4. Захаров О. І. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки підприємств / О. І. Захаров // Вчені записки університету «КРОК». – 2012. – № 31. – С. 80–88.
5. Захаров О. І. Механізм взаємодії влади та бізнесу в системі економічної безпеки / О. І. Захаров // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2015. – Вип. 12, ч. 3. – 150 с.
6. Управління фінансово-економічною безпекою : навч. посіб. / [О. А. Кириченко, О. І. Захаров, С. М. Лаптев та ін.]. – К. : Університет КРОК, 2010. – 479 с.
7. Управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання: обліково-аналітичне забезпечення : [кол. монографія] / І. П. Мігус, О. І. Захаров [та ін.]. – Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А., 2015. – 196 с.
8. Теоретико-методологические прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности : [монография] / О. И. Захаров, П. Я. Прыгунов, Л. В. Гнилицкая. – К. : Дорадо-Друк, 2011. – 290 с.

References

1. Kozachenko, A. V., Ponomarev, V. P., Lyashenko, A. N. (2003), Enterprise economic security: the nature and mechanism of protection [Ekonomiceskaya bezopasnost' predpriyatiya: sushchnost' i mekhanizm obespecheniya], Libra, Kiev, 279 p.
2. Zakharov, O. I. (2014), "The system of management by complex economic protection of an enterprise" ["Systema upravlinnya kompleksnym zabezpechennyam ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva"], *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 37, part 3, 149 p.

3. Zakharov, O. I. (2016), "Synergetic effect in the system of enterprise economic security" ["Synerhetychnyy efekt v systemi ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva"], *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 1, 151 p.
4. Zakharov, O. I. (2012), "Theoretical bases for providing enterprise economic security" ["Teoretychni osnovy zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv"], *Vcheni zapysky universytetu "KROK"*, No. 31, pp. 80–88.
5. Zakharov, O. I. (2015), "The mechanism of authorities and business interaction in the system of economic security" ["Mekhanizm vzayemodiyi vlady ta biznesu v systemi ekonomichnoyi bezpeky"], *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 12, part 3, 150 p.
6. Kyrychenko, O. A., Zakharov, O. I., Laptyev, S. M. et al. (2010), *Management by financial and economic security [Upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoyu]*, Universytet KROK, Kyiv, 479 p.
7. Mihus, I. P., Zakharov, O. I. et al. (2015), *Management by the system of entities economic security: accounting and analytical support [Upravlinnya systemoyu ekonomichnoyi bezpeky sub"yektiv hospodaryuvannya: oblikovo-analitychne zabezpechennya]*, PP Chabanenko Yu.A., Cherkasy, 196 p.
8. Zakharov, O. I., Prygunov, P. Ya., Gnilitzkaya, L.V. (2011), *Theoretical and methodological fundamentals for providing entities economic security [Teoretiko-metodologicheskiye prikladnyie osnovy obespecheniya ekonomicheskoy bezopasnosti subyektiv khozyaystvennoy deyatelnosti]*, Dorado-Druk, Kiev, 290 p.

O. Zakharov

**THE MECHANISM OF INTERACTION IN THE SYSTEM OF MANAGEMENT
BY COMPLEX PROVIDING OF ECONOMIC SECURITY**

In the article theoretical bases of interaction and functioning of the system of economic security that allows the efficient use of the company's resources and opportunities for external organizations to counter existing threats and possible factors of external and internal environment.

In the conditions of economic crisis to ensure the company's economic security it is necessary to create a modern innovative system of economic security that is able to comprehensively counter the existing and possible threats of external and internal environment. Successful activity of the system of economic security largely depends on its ability to fully utilize in its activities all internal resources of the company and resources of external organizations, including government bodies and law enforcement agencies.

Building of economic security system, its structure, amounts of activities financing, hardware, quantitative and qualitative parameters of the personnel of the department of economic security and more largely depend on the level of real and possible dangers for company activities and threats of external and internal environment.

A comprehensive management system ensures economic security necessity to create an effective mechanism of interaction between internal and external subjects of economic security. This will allow for well-coordinated joint action of all economic security subjects to ensure economic security.

Keywords: *enterprise, threats, economic security, control system, mechanism of interaction, subjects of economic security system.*